

Ks. ALEKSANDER GENDERA

Wydział Teologiczny

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Poznań

Święty Józef w formacji i życiu kapłańskim

Streszczenie: W prezentowanym artykule postawiono pytanie: jakie znaczenie ma przykład i obecność św. Józefa w formacji i życiu kapłańskim? W wypowiedziach ostatnich papieży św. Józef jest przedstawiany jako patron kapłanów i przykład kapłańskiego życia. Szczególnie akcentuje się zakorzenienie św. Józefa w życiu wewnętrznym. Jego obecność ma znaczenie w formacji seminarystycznej. Należy podkreślić konieczność refleksji teologicznej na jego temat. Wzrasta bowiem teologiczna świadomość, że chrystologia domaga się nie tylko mariologii, lecz także józefologii. Przykład św. Józefa pomaga kształtować ojcowską postawę kapłana-mężczyzny ucząc właściwego odniesienia do Chrystusa oraz do Maryi, a co za tym idzie, do kobiety.

Słowa kluczowe: Eucharystia, formacja, msza św., kapłan, kapłaństwo, ofiara, ojciec, seminarium, św. Józef, życie wewnętrzne.

Wstęp

Proponowany temat *Święty Józef w formacji i życiu kapłańskim* jest próbą podzielenia się refleksją opartą o doświadczenie ciągłego odkrywania ojcowskiej opieki św. Józefa w seminarium duchownym i życiu kapłańskim, także za sprawą bliskości jego sanktuarium w Kaliszu. Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Kaliskiej obrało za patrona św. Józefa, Opiekuna Kościoła. Klerycy uczestniczą w życiu sanktuarium. Każdorazowo na rozpoczęcie pierwszego roku zawierają przed cudownym obrazem św. Józefa czas formacji do kapłaństwa. W innej już formie, akt zawierzenia ponawiany dzień po święceniach kapłańskich, kiedy to biskup diecezjalny poleca neoprezbiterów ojcowskiej opiece św. Józefa. Trudno pominąć oddziaływanie tej postaci na kolejne roczniki święconych kapłanów.

Nasze dociekania nie chcą zamykać się jedynie wokół przykładu partykularnego oddziaływania św. Józefa, obierają bowiem kurs uniwersalny, dotyczą w ogóle powołania kapłańskiego. Stawiamy zatem wyjściowe pytanie: jakie znaczenie ma przykład i obecność św. Józefa w formacji i życiu kapłańskim?

O Józefie niewiele mówią Ewangelisci. Jeżeli zajrzemy do *Słownika-konkordancji osób Nowego Testamentu*, dowiadujemy się, że jego imię to skrót

od *Joseph-el*, co znaczy *niech przymnoży Bóg* lub *Bóg przymnoży*, w domyśle chodzi o potomstwo. Pochodził on z królewskiego rodu Dawida. W Ewangeliach napotykamy na różne imiona ojca Józefa. Mateusz podaje, że był synem Jakuba (Mt 1,16), Łukasz natomiast Helego (Łk 3,23). Zgodnie stwierdzają jednak, że pochodził z królewskiego rodu Dawida (Mt 1,1.17.20; Łk 1, 26-27; 2,4; 3,23.31). Zamieszkiwał w Nazarecie (Mt 2,23; Łk 2,4; 2,39; 2,51; J 1,45). Był człowiekiem sprawiedliwym (Mt 1,19), oblubieńcem Maryi, Matki Jezusa (Mt 1,16; 1, 18-24; Łk 1, 26-27; 2, 4-5), ojcem – opiekunem Jezusa (Łk 3,23; 4,22; J 1,45; 6, 42)¹.

Nie chcemy rozważać postaci św. Józefa pod kątem czysto biblijnym, czy hagiograficznym, ale w teologicznym odniesieniu do chrystusowego kapłaństwa. Kwestię relacji zachodzących pomiędzy św. Józefem a kapłanem podjął wybitny józefolog – Tarcisio Stramare². My zamierzamy jednak wydobyć z tych relacji aplikacje odnoszące się do formacji, zarówno przygotowującej do kapłaństwa, jak również już kapłańskiej.

1. Przykład i patron kapłanów

Rozważając przykład św. Józefa dla kapłańskiej formacji, naszą uwagę skupiamy na zespoleniu jego życia z tajemnicą Wcielenia Syna Bożego, która jest fundamentem zbawienia³. Jan Paweł II w adhortacji *Redemptoris custos* wskazuje, że ze względu na organiczną i nierozzerwalną jedność pomiędzy Wcieleniem i Odkupieniem, papież Jan XXIII polecił w rzymskim kanonie mszy św. – wiecznej pamiątki Odkupienia – wymieniać imię Józefa obok Maryi przed Apostoła⁴. Udział Maryi w misterium Wcielenia nie podlega dyskusji. Analogicznie, właściwe sobie uczestnictwo ma w nim również św. Józef, który wypełnił swoją misję zarówno wobec Maryi, jak i Jezusa. Idąc dalej za adhortacją, należy podkreślić służbę Józefa wobec tajemnicy zbawienia (już sam tytuł adhortacji na to wskazuje, jako jego powołanie)⁵. Służebna funkcja wobec tajemnicy zbawienia staje się szczególnym przykładem i wskazaniem dla formacji kapłańskiej.

Przykład św. Józefa pokazuje również, co oznacza służebny charakter duchowego ojcostwa. Jan Paweł II ukazuje ojcostwo Józefa, jako służbę, której Jezus potrzebował, zwłaszcza w okresie życia ukrytego. „Bóg wybrał św. Józefa, aby służył bezpośrednio osobie i misji Jezusa przez sprawowanie swego ojcostwa”⁶.

W Ewangelii Łukaszej czytamy: „Gdy upłynęły dni oczyszczenia Maryi według prawa Mojżeszowego, rodzice przynieśli Jezusa do Jerozolimy, aby Go

¹ *Słownik-konkordancja osób Nowego Testamentu*, opr. P. C. Bosak, Poznań 1991, s. 235-238.

² Zob. T. Stramare, *Święty Józef a kapłan*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2003, s. 39-41.

³ Por. tenże, *Tajemnica życia ukrytego w centrum Redemptoris custos*, „Kaliskie Studia Teologiczne”, 2005, s. 42.

⁴ Jan Paweł II, *Redemptoris Custos*, nr 6.

⁵ Por. T. Stramare, *Tajemnica życia...*, s. 42.

⁶ Jan Paweł II, *Redemptoris Custos*, nr 8.

przedstawić Panu” (Łk 2,22). Obrzęd ofiarowania dziecięcia w świątyni jerozolimskiej wynikał z nakazu Prawa Mojżeszowego, według którego pierwородne dziecko należało tylko do Boga. Dlatego rodzice pierwородnego dziecka musieli udać się z nim do świątyni, aby wypełnić obrzęd „ofiarowania”⁷.

W zasadzie najważniejszymi elementami tego obrzędu było złożenie przez ojca mającej zastępczy charakter ofiary, oraz udzielenie dziecku przez kapłana błogosławieństwa (wypowiadanego wraz z gestem położenia ręki na jego głowie)⁸. Zauważmy, że Ewangelista Łukasz swoją narrację o ofiarowaniu Jezusa w świątyni (por. Łk 2, 22-38) rozwija wokół spotkania ze starcem Symeonem oraz prorokinią Anną. Protagonistami są jednak Maryja i Józef. To oni przynoszą Jezusa do świątyni (Łk 2,22), aby Go przedstawić (w. 23) i złożyć ofiarę (w. 24). Gdy rodzice wnosili dziecę do świątyni następuje niespodziewana interwencja: starzec Symeon bierze dziecę na ręce i wypowiada modlitwę uwielbienia Boga. Następnie wypowiada błogosławieństwo, ale czyni to nad Maryją i Józefem⁹. Mając na uwadze wypowiedziane przez Symeona prorocstwo (Łk 2,33-35), możemy założyć, że postępuje on również pod natchnieniem Ducha Św., ponieważ na Dziecięciu, które wziął w objęcia, spoczęło Boże błogosławieństwo, a precyzując, Ono było źródłem wszelkiego błogosławieństwa. Symeon, a także prorokini Anna (Łk 2,36-38), swoimi słowami ukazują spełnienie obietnicy zbawienia. Zauważmy, iż Łukasz zespala Józefa z Maryją, zarówno w obrzędzie ofiarowania, jak również poprzez błogosławieństwo Symeona (por. Łk 2, 34)¹⁰.

Maryja i Józef wprowadzają swojego Syna – kapłana nowego przymierza – do świątyni. Dzięki temu Pan Jezus zostaje rozpoznany i uznany, jako „światło na oświecenie pogan”, jako Mesjasz nie tylko dla Izraela, ale dla całego świata (por. Łk 2, 25-32).

Jan Paweł II w adhortacji *Redemptoris custos* wskazuje na narracyjną jedność pomiędzy przedstawieniem Jezusa w świątyni i późniejszym epizodem zagubienia dwunastoletniego Jezusa podczas drogi (pozostania w świątyni, por. Łk, 41-52)¹¹. Jezus w świątyni oznajmia otwarcie swoją całkowitą przynależność do Ojca: „Czy nie wiedzieliście, że powinien być w tym, co należy do mego Ojca?” (Łk 2, 49). Z egzegetycznego punktu widzenia takie zestawienie nabiera znaczenia symbolicznego, swego rodzaju „przypowieści w działaniu”¹². R. Laurentin interpretuje obydwie sceny, jako związanie Jezusa ze świątynią jerozolimską,

⁷ Por. C. Hauret, *Pierwociny*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, Poznań – Warszawa 1985, s. 664.

⁸ Por. E. Kitov, *The Jewish Home. A Guide to Jewish Family Life*, Jerusalem – New York 2008, s. 411-412.

⁹ Por. T. Stramare, *Ewangelia tajemnic ukrytego życia Jezusa (Mateusz i Łukasz 1-2)*, Kalisz 2007, s. 245.

¹⁰ Por. *tamże*.

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Redemptoris Custos*, nr 13.

¹² Por. *tamże*.

przy czym „ofiarowanie” ukazuje relację Mesjasza z ludem (Symeon, Anna), a „znalezienie” relację Jezusa z Bogiem, Jego Ojcem¹³.

Wprowadzenie Jezusa (kapłana nowego przymierza) do świątyni, przez Maryję i Józefa, jest historycznym wydarzeniem, jednocześnie jest jednak modelem ukazującym nam, jak Chrystus spełnia swoje dzieło zbawienia. Dlatego też może być punktem odniesienia i zapowiedzią wprowadzenia każdego kapłana w posługiwanie Kościoła. Nasza uwaga koncentruje się na postaci i roli św. Józefa w owym „wprowadzeniu” i „prowadzeniu”, czyli formacji do kapłaństwa i w życiu kapłana. Tu właśnie dochodzimy do rzeczywistości kapłaństwa i odkrywamy coś ważnego w realizacji powołania kapłańskiego w Kościele.

Papież Jan XXIII w dn. 13 listopada 1962 r. zdecydował, co już wyżej było wspomniane, aby wpisać imię św. Józefa do kanonu mszy św. Decyzja ta była oczekiwaną odpowiedzią na kolejne petycje, z których pierwsza pojawiła się już w 1815 r. Jedną z takich petycji uzasadniał o. Francesco M. Cirino, kanonik regularny i konsultant ówczesnej Świętej Kongregacji Rytów. W uzasadnieniu o. Cirino odwołuje się właśnie do obrzędu ofiarowania Jezusa w świątyni. Po ukazaniu, że tekst ewangeliczny nie wprowadza żadnej różnicy pomiędzy Maryją a Józefem („tulerunt...; cum inducerent parentes eius...; benedixit eis Simeon”), F. Cirino wykazuje, że ważniejsza rola przypadła Józefowi, jako ojcu: „przedstawił dziecię Jezus, prawdziwą ofiarę całopalną, zbawczą ofiarę Judy i Jerozolimy, która musiała zostać skonsumowana na ołtarzu krzyża, właśnie Józef ofiarował ją i konsekrował Bogu Ojcu na ołtarzu świątyni”¹⁴.

Także Jan XXIII, odwołując się do tajemnicy ofiarowania Jezusa w świątyni, ukazuje św. Józefa, jako obecnego i przedstawiającego (Józef jest *presente* oraz *presentatore*)¹⁵. Papież dodaje, że uważna i pogłębiona egzegeza tego fragmentu Ewangelii Łukasza pozwala zrozumieć rolę św. Józefa¹⁶.

Omawiane zagadnienie pozwala nam, już na tym etapie, sformułować potrzebę obecności Józefa w wymiarze intelektualnej formacji do kapłaństwa. Formacja intelektualna, uwzględniając misję św. Józefa, staje się ważną pomocą w zgłębieniu prawd chrystologicznych, a także mariologicznych.

Kolejnym wskazaniem jest czerpanie z przykładu samego Józefa w osobowej relacji kapłana do Jezusa. Uzasadniając stałe wymienianie imienia Józefa w kanonie mszy św., o. Francesco Cirino stwierdza, iż nie tylko jest pobożnym, sprawiedliwym i zgodnym ze świętymi czynnościami, że w ich trakcie będzie wspomniany św. Józef, ale ważne jest także to, aby św. Józef był przedstawiany jako „...przykład i szczególny patron kapłanów”. Jak św. Józef „...zasłużył, żeby

¹³ Por. R. Laurentin, *I Vangeli dell'infanzia di Cristo. La verità del Natale al di là dei miti. Egesi e semiotica, storicità e teologia*, Torino 1986, s. 285.

¹⁴ F. M. Cirino, *Amplificationis cultus Sancti Josephi B. Mariae Virginis Sposi Votum*, „Regnum Dei” 1954, nr 10, s. 75-76.

¹⁵ Jan XXIII, *Recita del S. Rosario, w: Jan XXIII, Encichliche e discorsi*, Roma 1963, t. 4, s. 44.

¹⁶ Por. *tamże*.

z całkowitym respektem trzymać w swoich rękach dziecię Jezus i Je nosić¹⁷, tak kapłani muszą „...służyć świętym ołtarzom z czystością serca i niewinnością postępowania, i godnie ofiarowywać i przyjmować sakrament Ciała i Krwi Chrystusa naszego Pana”¹⁸.

Trudno nie dostrzec, jak logicznym jest stwierdzenie, że uczucia św. Józefa w relacji do Jezusa są właśnie tymi, które winny cechować kapłana w sprawowaniu świętych tajemnic. Kard. Eugène Tisserant, przemawiając w dn. 17 marca 1963 r. z okazji imienin Jana XXIII, przybliżył postawę św. Józefa odnosząc ją do czynności kapłańskiej: „Skoro bierze, pełen respektu i uczucia, święte Dziecię w swoje ręce energicznego pracownika, zachęca nas święty Józef, aby gorąco pragnąć takich samych uczuć w momencie wznoszenia nad ołtarz naszymi rękoma ciała Jezusa sakramentalnego”¹⁹.

Taka bliskość pomiędzy św. Józefem a kapłanem była proponowana wielu generacjom kapłanów w modlitwie, którą wiązano m.in. z odpustami, odmawianej przed ostatnią reformą liturgiczną, jako przygotowanie się do sprawowania mszy św. W pierwszej części tej modlitwy przede wszystkim potwierdzona jest uprzywilejowana pozycja św. Józefa w relacji do Jezusa: „O szczęśliwy mężu, święty Józefie, tobie dane było Boga – którego wielu królów chciało zobaczyć, a nie ujrzeli, usłyszeć, a nie słyszeli – nie tylko widzieć i słyszeć, ale nosić, całować, odziewać i strzec”. W drugiej części zawarta jest prośba o pomoc w uobecnianiu postawy św. Józefa w kapłańskich czynnościach: „Boże, który obdarzyłeś nas królewskim kapłaństwem, spraw, prosimy, aby święty Józef, który zasłużył na to, by dotykać i nosić z szacunkiem w swoich rękach jednorodzonego Syna Twojego, tak i my byśmy mieli łaskę służyć przy Twoich ołtarzach w czystości serca i niewinności postępowania, abyśmy dzisiaj godnie przyjęli przenaświętsze Ciało i Krew Twojego Syna i zasłużyli na wieczną nagrodę w przyszłym świecie”²⁰.

W formie osobistego świadectwa słowa tej modlitwy przywołał papież Jan Paweł II, podczas homilii wygłoszonej 4 czerwca 1997 r. w Kaliszu. „Piękna to modlitwa! – mówił Papież – Odmawiam ją codziennie przed Mszą św., i na pewno czyni to wielu kapłanów na świecie”. Jan Paweł II wypowiedział następnie ważne wyjaśnienie, że Józef nie był kapłanem, jednak miał udział w kapłaństwie powszechnym wiernych²¹. Stanowi on jednak przykład dla kapłanów,

¹⁷ F. M. Cirino, *Amplificationis...*, s. 75.

¹⁸ Tamże, s. 76; por. Z. Zimowski, *Święty Józef i duchowość kapłańska*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2006, s. 60.

¹⁹ E. Tisserant, *Gli auguri al S. Padre*, „L'Osservatore Romano”, z dn. 18-19 marca 1963 r., s. 3.

²⁰ Modlitwa cytowana przez Jana Pawła II podczas homilii wygłoszonej w Kaliszu w dn. 4 czerwca 1997 r.; zob. Jan Paweł II, *Prawo do życia nie jest tylko kwestią światopoglądu. Homilia wygłoszona w Kaliszu, 4 czerwca 1997 r.*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2002, s. 9-10.

²¹ Por. Jan Paweł II, *Prawo do życia...*, s. 9; Kwestię udziału Józefa w Chrystusowym kapłaństwie podejmuje H. Wejman w artykule *Józef z Nazaretu wzorem proegzystencji kapłańskiej*. Autor wskazuje na kapłańską godność św. Józefa, w rozumieniu powszechnego kapłaństwa wiernych. Uzasadnieniem jest odwołanie się do kapłańskiej godności Maryi. Józef, jak stwierdza

ponieważ mógł trzymać i nosić Jezusa na swoich rękach. Papież konkluduje: „Bardzo wymowne są te słowa (modlitwy). Te ręce, które dotykają Ciała eucharystycznego Chrystusa, pragną wyjednać u św. Józefa łaskę takiej czystości i takiej czci, jaką ten święty cieszą z Nazaretu okazywał swojemu przybranemu Synowi”²².

Aktualnie liturgia streszcza omawiany związek pomiędzy życiem kapłańskim a św. Józefem w modlitwie nad darami w mszy św. z dn. 19 marca: „Panie, nasz Boże, święty Józef wiernie służył Twojemu Synowi narodzonemu z Maryi Dziewicy, spraw, abyśmy za jego przykładem z czystym sercem pełnili służbę przy Twoim ołtarzu”²³.

Wskazanie na Józefa jako wzoru dla kapłanów, pomimo iż nie był kapłanem w znaczeniu ministerialnym, dotyczy *sposobu bycia kapłańskiego*²⁴. W tym właśnie zakresie stanowi on ważny przykład i wskazanie dla formacji kapłańskiej.

2. Wiara warunkiem wzrostu

W adhortacji apostolskiej Jana Pawła II, *O świętym Józefie i jego posłannictwie w życiu Kościoła, Redemptoris custos*, odkrywamy w czym powinien przejawiać się udział św. Józefa w formacji i życiu kapłańskim.

Najpierw podkreślić należy wiarę św. Józefa. To wiara decydowała o szczególnej jego więzi z Jezusem. Św. Józef staje się powiernikiem tajemnicy „od wieków ukrytej w Bogu” (por. Ef 3,9). „Niezależnie od zmieniających się sytuacji jego życia, było to pielgrzymowaniem w wierze”²⁵. Ta wierność Bożemu wezwaniu, porównana w adhortacji do wierności Maryi, była podstawowym wyposażeniem św. Józefa, które pozwoliło mu wypełnić jego tak wyjątkowe powołanie.

Obecnie w kontekście formacji kandydatów do kapłaństwa wiele uwagi poświęca się dojrzałości ludzkiej. Należy podkreślić iż ważna jest tu dojrzałość, którą można określić mianem dojrzałości eklezjalnej. Jej podstawą jest dojrzała wiara²⁶. Termin użyty przez ewangelistę na określenie postawy

---

Wejman, uczestniczy w nim poprzez związanie węzłem małżeńskim z Maryją. Z kolei Maryja „otrzymuje godność kapłańską” w momencie jej Niepokalanego Poczęcia. Por. H. Wejman, *Józef z Nazaretu wzorem proegzystencji kapłańskiej*, w: *Duchowość św. Józefa*, red. M. Chmielewski, Lublin 2003, s. 86-87.

²² Jan Paweł II, *Prawo do życia...*, s. 9; por. L. Balter, *Problem udziału św. Józefa w kapłańskiej godności Chrystusa*, „Ateneum Kapłańskie” 1981, nr 96, s. 280-290.

²³ *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, s. 33. Dla potwierdzenia warto przytoczyć typiczny tekst łaciński: „Quaesumus, Domine, ut, sicut beatus Joseph Unigenito tuo, nato de Maria Virgine, pia devotione deservit, ita et nos Mundo Conde tuis altaribus mereamur ministrare”; zob. *Missale Romanum*, Typis Vaticanis, 2002, s. 734.

²⁴ Por. H. Wejman, *Józef z Nazaretu...*, s. 90.

²⁵ Jan Paweł II, *Redemptoris Custos*, nr 17.

²⁶ Por. J. Bagrowicz, *Święty Józef patron kapłańskiej formacji*, s. 8. (mps).

Józefa – „...był człowiekiem sprawiedliwym, możemy odnieść do dojrzałości ludzkiej, to dlatego nie chciał narazić Jej (Maryi) na zniesławienie, zamierzał oddalić Ją potajemnie” (Mt 1,19). Drugie rozumienie dojrzałości (eklezyjalnej) wyrażałyby słowa: „Józef uczynił tak, jak mu polecił anioł Pański: wziął swoją małżonkę do siebie, lecz nie zbliżał się do Niej, aż porodziła Syna, któremu nadał imię Jezus” (Mt 1,24n).

Zastanówmy się najpierw czy jest uzasadnione, aby „sprawiedliwość” św. Józefa widzieć na płaszczyźnie czysto ludzkiej. W ostatnich księgach Starego Testamentu do pojęcia sprawiedliwości, jako wierności prawu oraz pewnej formy zapłaty należności, dochodzi nowy aspekt – pewne rozszerzenie sprawiedliwości na mądrość i dobroć²⁷. Sprawiedliwość (w Mdr 1,1.15) to mądrość wprowadzona w konkretną życiową sytuację. Wpływ myśli greckiej, do sprawiedliwości w sensie ścisłym, dołączył mądrość, która to uczy człowieka umiaru, roztropności, sprawiedliwości i mocy, czyli klasycznych cnót ludzkich. W myśl tego poszerzenia człowiek sprawiedliwy to ten, który jest dobry w kategorii moralnej (por. Tob 7,6; 9,6; 14,9); „sprawiedliwy powinien być dobry dla ludzi” (Mdr 12,19)²⁸. Mając na uwadze właśnie takie pojmowanie sprawiedliwości, wydaje się być uzasadnionym odniesienie postawy św. Józefa („...nie chciał narazić Jej na zniesławienie...”) do dojrzałości ludzkiej.

Dlaczego w zmianie powyższego postanowienia możemy dostrzec dojrzałość eklezyjalną? Tutaj istotne staje się odczytanie życia w świetle Bożego powołania. Aby całkowicie zaufać Bogu, wypełnić Jego wolę i pójść drogą powołania (rezygnując z własnych planów na życie) potrzeba fundamentu wiary. Postawa św. Józefa wobec Maryi („...wziął swoją małżonkę do siebie...”) odnosi nas do Kościoła, Mistycznego Ciała Chrystusa. Wyjaśniają to słowa Soboru Watykańskiego II: „Maryja doznaje czci jako najznakomitszy i całkiem szczególnie członek Kościoła oraz jego typiczne wyobrażenie...”²⁹. Analogicznie, przyjęcie powołania kapłańskiego i jego realizacja dokonuje się w Kościele i faktycznie ożywia sakramentalną obecność („narodzenie”) Jezusa.

3. Zakorzenie w życiu wewnętrznym

W kontekście postawy wiary Benedykt XVI, podczas spotkania z członkami Międzynarodowej Komisji Teologicznej w dn. 1 grudnia 2009 r., zwrócił uwagę na ważną kwestię. Wyjaśnił, że Magowie ze Wschodu pytali osoby kompetentne, pytali uczonych, egzegetów o miejsce narodzenia Zbawiciela, Króla Izraela. Uczeni to wiedzą, ponieważ są wielkimi specjalistami, mogą powiedzieć

²⁷ A. Des, *Sprawiedliwość*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, Poznań – Warszawa 1985, s. 900; por. K. Romaniuk, *Józef, mąż sprawiedliwy... (Mt 1,19)*, „Collectanea Theologica” 1980, z. 3, s. 25-34.

²⁸ Por. *tamże*.

²⁹ Por. Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 53.

od razu gdzie narodzi się Mesjasz – w Betlejem. Ale nie czują, że są zaproszeni, aby tam pójść. Dla nich pozostaje wiedza akademicka, która nie dotyka ich życia, pozostają „na zewnątrz”. Mogą dać informacje, ale informacja nie staje się formacją własnego życia³⁰.

W życiu Józefa to wszystko, co było przejawem jego działalności zewnętrznej, służby Słowu, miało swoje zakorzenienie w życiu wewnętrznym i z niego wypływało. Milczenie towarzyszy temu wszystkiemu, co jest związane z postacią Józefa. „Milczenie to w sposób szczególny odsłania wewnętrzny profil tej postaci”³¹. W uczynkach Józefa okrytych milczeniem odkrywamy klimat głębokiej kontemplacji.

Jan Paweł II w adhortacji *Redemptoris custos* ukazuje wzór św. Józefa w przyjęciu powołania, podkreślając również znaczenie życia wewnętrznego. Św. Józef czerpał rozwagę i siłę, jak naucza papież, z niezgłębionego życia wewnętrznego. To dlatego bez wahania mógł podporządkować swoją wolność Bożym zamysłom. Godzi się przyjąć wyznaczone sobie miejsce i odpowiedzialność, rezygnując mocą dziewiczej miłości z naturalnej miłości małżeńskiej, która jako właściwa małżeństwu podtrzymuje życie w rodzinie³².

W dokumencie podjęto kwestię zewnętrznego działania (aktywizmu), również o znaczeniu apostołskim, wynikającego ze spłycenia życia modlitwy. Zewnętrzny aktywizm, pozbawiony życia wewnętrznego, rodzi się zazwyczaj z potrzeby usprawiedliwienia własnej „pustyni duchowej”. Jest to „pokusa” naszych czasów, której także ulegają ci, którzy są powołani do szczególnych zadań w Kościele. Adhortacja wskazuje na św. Józefa, w którym urzeczywistnia się w idealny sposób przezwyciężenie braku właściwej równowagi pomiędzy życiem czynnym i kontemplacyjnym. Stało się to możliwe dzięki doskonałej miłości. „Idąc za znanym rozróżnieniem między miłością prawdy (*caritas veritatis*) a koniecznością miłości (*necessitas caritatis*), możemy powiedzieć, że Józef przeżył zarówno miłość prawdy, czyli czystą, kontemplacyjną miłość Boskiej Prawdy, która promieniowała z człowieczeństwa Chrystusa, jak i konieczność miłości, czyli równie czystą miłość służby”³³.

Adhortacja podkreśla, że napięcie pomiędzy działaniem a modlitwą (życiem wewnętrznym) jest pozorne. Jeżeli „przegrywa” modlitwa, to jest to przejawem słabego zakorzenienia w Bogu. Józef patrzył, doświadczał w Chrystusie Bożej tajemnicy i ją rozważał, a to było źródłem jego postępowania.

W domniemanym milczeniu, św. Józef jest nieustannym wołaniem o modlitwę i kontemplację w kapłańskim życiu, aby nie pozostać na etapie znajomości,

---

³⁰ Benedykt XVI, *Santa messa con i membri della Commissione Teologica Internazionale*, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/homilies/2009/documents/hf_ben-xvi_hom_20091201_cti_it.html (odczyt z dn. 20 sierpnia 2010 r.).

³¹ Jan Paweł II, *Redemptoris custos*, nr 25.

³² Por. *tamże*, nr 26; por. Paweł VI, *Przemówienie* (19 marca 1969 r.), w: Paweł VI, *Insegnamenti*, Città del Vaticano 1969, t. 7, s. 1267.

³³ Jan Paweł II, *Redemptoris custos*, nr 27.

specjalizacji, przepowiadania, duszpasterskiego wskazywania drogi, czyli przekazywania informacji, ale poddać się formacji, w pełnym tego słowa znaczeniu. Kapłan w pierwszej kolejności zaproszony jest do pójścia drogą powołania, wyznaczoną przez Jezusa („Żyj tym, czego będziesz nauczał”³⁴).

4. Zakorzenie w Eucharystii

W formacji kapłańskiej centralne miejsce zajmuje Eucharystia, z którą kapłaństwo jest nierozdzielnie związane. Można zadać teologiczne pytanie czy istnieje związek św. Józefa z samą Eucharystią? Nie jest to zagadnienie nowe w teologii józefowej. Odpowiedzi na tak postawione pytanie poszukiwano w analogicznych funkcjach karmienia ludzkości, które miały miejsce w historii zbawienia, zarówno w przypadku „starego” Józefa (egipskiego) jak i Józefa opiekuna Jezusa. „Tamten zachował ziarna pszenicy nie dla siebie, ale dla całego ludu; ten otrzymał z Nieba chleb żywy, aby zachować go zarówno dla siebie jak i dla całego świata”³⁵. Analogię dwóch Józefów podjął św. Bernardyn ze Sieny, potwierdzając wyższość ojca Jezusa, „...ponieważ ten zatroszczył się nie tylko dla Egipcjan o chleb życia cielesnego, ale z dużą przenikliwością dla wszystkich wybranych o chleb z nieba, który podtrzymuje życie niebiańskie”³⁶. Pius IX autorytatywnie przyjął takie biblijne przystosowanie w dekrecie *Quemadmodum Deus* (8 grudnia 1870 r.), nauczając, że św. Józef z zatroskaniem karmił Tego, którego wierzący winni spożywać jako Chleb życia wiecznego („...nec non solertissime enutrivit quem populus fidelis uti panem de caelo descensum sumerat ad vitam aeternam consequendam”³⁷).

O. Francesco M. Cirino wskazuje na misję, którą pełnił św. Józef wobec Jezusa. Odnosi się zwłaszcza do obrzezania i ofiarowania Jezusa w świątyni. Były to ryty, w których św. Józef chociaż nie był kapłanem, sprawował w jakiś sposób powinności wobec najświętszego ciała dziecięcia Jezus. Już w rycie obrzezania, rzeczywiście Jezus daje temu światu pierwociny swojej świętej krwi, którą musiał przelać na odpuszczenie grzechów i pobożnie ofiarował ją Bogu Ojcu. Znajdujemy tu pewne odniesienie do przelanej Krwi Chrystusa na krzyżu oraz uobecniania Jej w ofierze eucharystycznej³⁸.

Powróćmy do decyzji Jana XXIII (podjętej 13 listopada 1962 r.), aby wprowadzić imię św. Józefa do kanonu mszy św. Pośród argumentów, które zostały przedłożone przy okazji wcześniejszych postulatów w tej sprawie, jest również wskazanie na udział św. Józefa w życiu Jezusa Chrystusa – Najwyższego

³⁴ Por. *Obrzęd udzielania święceń*.

³⁵ Św. Bernard, *Hom. Super Missus est* 2,16: PL 183,70.

³⁶ Św. Bernardyn ze Sieny, *Sermo de S. Joseph Sponso B. M. Virginis*, art. 2.

³⁷ Pius IX, *Quemadmodum Deus*, w: *Acta Pii IX P.M.*, Roma 1873, t. 5, s. 282.

³⁸ Por. F. M. Cirino, *Amplificationis cultus Sancti Josephi...*, s. 75-76; por. T. Stramare, *Ewangelia tajemnic...*, s. 206-211.

Kapłana i Żertwy ofiarnej. Można wywnioskować z tego, że jest absolutnie godnym, aby podczas sprawowania Eucharystii, imię Józef było wymieniane, ponieważ on trudził się „w uprawie pszenicznego ziarna”, które staje się chlebem eucharystycznym. Uprawa pszenicznego ziarna jest obrazem, odnoszącym się do opieki i wychowywania Jezusa przez św. Józefa³⁹.

Dla zobrazowania kapłańskiej łączności ze św. Józefem, w odniesieniu do Eucharystii, warto przywołać przykład św. Józefa Marii Escrivy, który wypowiadał i urzeczywistniał słowa „Ite ad Ioseph” (Rdz 41,55). Pamiętamy, że tymi słowami faraon skierował głodnych, proszących o pokarm synów Jakuba, do Józefa egipskiego. Słowa te stanowiły w życiu Escrivy ramy modlitwy dedykowanej św. Józefowi, zwłaszcza w potrzebach związanych z kultem Eucharystii. Znamienne jest, że polecił, jako wyraz wdzięczności za skuteczne wstawiennictwo, aby we wszystkich kaplicach Opus Dei kluczyk do drzwi tabernakulum miał przyczepiony łańcuszek z medalikiem św. Józefa, z napisem: „Ite ad Ioseph”⁴⁰.

Św. Józef stanowi przykład pokornego przyjęcia tajemnicy przychodzącego Chrystusa oraz ufnej troski o Niego. Podobnie winien kapłan z pokorą sprawować eucharystię i rozdzielać Chleb Pański. Tylko ten, kto jak św. Józef potrafi z pokorą realizować swoje powołanie, odkryje wielkość życia codziennego i zrozumie, że Chrystus przychodzi codziennie po cichu, ukryty w Sakramencie, jako pokarm na życie wieczne⁴¹.

Zakończenie

Ukazywanie św. Józefa jako wzoru i pomocy w formacji i życiu kapłańskim jest w pełni uzasadnione, przy czym należy zauważyć, że nie chodzi wyłącznie o jego obecność duchową. W kleryckiej formacji należy dostrzec na pierwszym miejscu konieczność obecności św. Józefa w wymiarze intelektualnym w ramach refleksji teologicznej. Wzrasta bowiem świadomość, że chrystologia w swojej pełni domaga się nie tylko mariologii, ale konsekwentnie także józefologii.

Od strony praktycznej natomiast, przykład i figura ojca, który swoje życie (powołanie) całkowicie podporządkowuje misji Zbawiciela, pomaga kształtować ojcowską postawę kapłana – mężczyzny. Św. Józef uczy także kapłanów właściwego odniesienia, pełnego miłości i czci do samego Chrystusa. Stanowi przykład odniesienia do Maryi, a przez Maryję w ogóle do kobiety⁴². Św. Józef staje się patronem i opiekunem życia kapłana. Chrystus zechciał być ze św.

³⁹ Por. T. Stramare, *Święty Józef...*, s. 39.

⁴⁰ Por. I. Soler, *Nabożeństwo do św. Józefa w życiu i w nauczaniu św. Józefmarii Escrivy*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2004, s. 36-37.

⁴¹ *Tamże*, s. 37-38.

⁴² Por. M. Drzewiecki, *Święty Józef – psychospołeczny portret dojrzałego mężczyzny*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2006, s. 75-76.

Józefem w relacji synowskiej. Rozpatrując znaczenie opieki św. Józefa wobec kapłanów, nie sposób pominąć upodobnienia kapłana do samego Chrystusa, a nawet Jego uobecnienia w osobie kapłana podczas celebracji eucharystycznej⁴³. W wymiarze formacji duchowej, obecność Józefa wraz z Maryją stanowi właściwy fundament dla budowania postawy (zgodności myśli, słów, uczuć) samego Jezusa. Św. Józef staje się w ten sposób opiekunem, a nawet w pewnym sensie ojcem kapłańskiej tożsamości.

Literatura

- Balter L., *Problem udziału św. Józefa w kapłańskiej godności Chrystusa*, „Ateneum Kapłańskie” 1981, nr 96, s. 280-290.
- Cirino F. M., *Amplificationis cultus Sancti Josephi B. Mariae Virginis Sposi Votum*, „Regnum Dei” 1954, nr 10, s. 75-76.
- Drzewiecki M., *Święty Józef – psychospołeczny portret dojrzałego mężczyzny*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2006, s. 73-82.
- Filas F. L., *Święty Józef, człowiek Jezusowi najbliższy*, Kraków 1981.
- Jan XXIII, *Recita del s. Rosario*, w: Jan XXIII, *Encichliche e discorsi*, Roma 1963, t. 4, s. 44.
- Jan Paweł II, *Prawo do życia nie jest tylko kwestią światopoglądu. Homilia wygłoszona w Kaliszu, 4 czerwca 1997 r.*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2002, s. 9-20.
- Jan Paweł II, *Redemptoris custos. Adhortacja Apostolska o świętym Józefie i jego posłannictwie w życiu Chrystusa i Kościoła*, w: *Adhortacje Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1996, s. 481-514.
- Kapusta T. S., *Święty Józef mistrzem naszej modlitwy*, Kraków 1986.
- Kitov E., *The Jewish Home. A Guide to Jewish Family Life*, Jerusalem – New York 2008.
- Laurentin R., *I Vangeli dell’infanzia di Cristo. La verità del Natale al di là dei miti. Egesi e semiotica, storicità e teologia*, Torino 1986.
- Paweł VI, *Przemówienie (19 marca 1969 r.)*, w: Paweł VI, *Insegnamenti*, Città del Vaticano 1969, t. 7, s. 1267-1269.
- Pius IX, *Quemadmodum Deus*, w: *Acta Pii IX P.M.*, Roma 1873, t. 5, s. 282-283.
- Romaniuk K., *Józef, mąż sprawiedliwy... (Mt 1,19)*, „Collectanea Theologica” 1980, z. 3, s. 25-34.
- Soler I., *Nabożeństwo do św. Józefa w życiu i w nauczaniu św. Józefamarii Escrivy*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2004, s. 25-47.
- Stramare T., *Ewangelia tajemnic ukrytego życia Jezusa (Mateusz i Łukasz 1-2)*, Kalisz 2007.
- Stramare T., *Święty Józef a kapłan*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2003, s. 39-41.
- Stramare T., *Tajemnica życia ukrytego w centrum Redemptoris custos*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2005, s. 35-47.
- Wejman H., *Józef z Nazaretu wzorem proegzystencji kapłańskiej*, w: *Duchowość św. Józefa*, red. M. Chmielewski, Lublin 2003, s. 81-97.
- Tisserant E., *Gli auguri al S. Padre*, „L’Osservatore Romano”, z dn. 18-19 marca 1963 r., s. 3.
- Zimowski Z., *Święty Józef i duchowość kapłańska*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2006, s. 53-71.

⁴³ Por. Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 10 i 28; *Presbiterorum ordinis*, nr 2 i 13.

Saint Joseph in Priestly Formation and in the Life of Priests

Summary

This reflection on the theme of *Saint Joseph in Priestly Formation and in the Life of Priests* is the result of the author's experience of constantly discovering the influence of St. Joseph on the seminary and on priestly life. The Major Seminary of the Diocese of Kalisz has chosen Saint Joseph, guardian of the Universal Church, as its patron. Seminarians take part in the activities at the Shrine of St. Joseph. At the beginning of the formational year they make an act of entrustment which is repeated after ordination to the priesthood. The article intends to answer the following question: *What is the meaning of Saint Joseph's example and presence for priestly life and formation?* On the basis of events presented in the Bible and the pronouncements of recent Popes, St. Joseph is presented as a patron and an example of priestly life. His role in one's inner life is particularly emphasized. The presence of St. Joseph has a unique meaning for both the formation of those preparing for the priesthood and the life of those who are already priests. His example helps forming the priest's fatherly attitude, as that of a man. St. Joseph teaches priests how to relate properly to Christ. He is an example of how to relate to Mary and, through Mary, to women in general.

Keywords: Eucharist, father, formation, Holy Mass, priest, priesthood, sacrifice, seminary, spiritual life, St. Joseph.